כהן גדול פרק שני סנהדרין כא

דפקמו לומו. כגלמה כתיב: ויסיפם לאמרן ולבנין. בגמס כפנים כתיב: **מתני'** שמנה פעמים. לקמן נמקלה ון: **גמ'** פעמים מפמכנון לומר. לפי שלוכה כמיהו לאוס כמות לגלגלה: מעלה אם לא בגלגלה: **מתון** דברי חכמים ר"מ. דקמעמנים לקמיל אבל לא בגלגלה: **גמ

אשר מנפלים: כן א ויבאו
ההפים אל שאול הנבעתה לאמר
הלוא דוד מסתתר בנבעת החכילה
על פני הישימון: ב ויקם שאול וילך
אל מדבר זיף והוא ושלשת אלפים
איש בחורי ישראל לבקש את דוד
במדבר זיף: ג ויחן שאול בגבעת
החכילה אשר על פני הישימון על
הדרך ודוד ישב במדבר וירא כי בא
שאול אחריו במדבר: ד וישלח דוד
מרגלים וידע כי בא שאול אל
נכון: ה ויקם דוד ויבא אל המקום
אשר חנה שם שאול וירא דוד את
המקום אשר שכב שם שאול ואבנר
בן נר שר צבאו ושאול שכב
בתוך המעגל והעם חנים סביבתו:
ו ויען דוד ויאמר אל אחימלך החתי
ואל אבישי בן צרויה אחי יואב
לאמר מי ירד אתי אל שאול אל
המדבר ויאמר אבישי אני ארד עמך:
ז ויבא דוד ואבישי אל העם לילה
והנה שאול שכב ישן בתוך המעגל
וחניתו מעוכה בארץ מראשתו
ואבנר והעם שכבים סביבתו:
ח ויאמר אבישי אל דוד
סגר אלהים היום את איביך בידך
ועתה אכנו נא בחנית ובארץ פעם
אחת ולא אשנה לו: ט ויאמר דוד אל
אבישי אל תשחיתהו כי מי שלח
ידו במשיח יהוה ונקה:
י ויאמר דוד חי יהוה כי אם יהוה

פר ליש דסנלים: א ואתו
אנשי זיף לת שאול
לגבעתה לימר הלא
דוד מסתתר בגבעת החכילה
על פני הישימון: ב ויקם שאול וירד
אל מדבר זיף ע אמר
לשמון: ג ונם שאול
ותת לדרך ובגבעת הגבעה
אלף אנשים בחרי
ישראל לבקש את דוד
במדבר זיף: ד ויבא
במדבר זיף: ג ושרא
לשאול בגבעת הגבעה די
לא אתי לשמון ע אורחא
דוד חיב במדבר ואתה
אתי אתא לשאול בתרתה
לסדרגא: ה ושלח דוד
סאלין וידע ארי אתא
שאול: ו ונם
דוד ואתא לאתרא די
שרא תמן שאול ותמא דוד
בגבר שאול ואבנר בר נר ר"ב
ורגלה ושאול שכיב
בגוא מגנא ועמא שרן
מתרמיה: ז ואמר דוד
לאבישי בר צרויה אחוהי
ואמר מן אזל עמי לות שאול
לעמא בגלילא ותמא
שאול שכיב דמסר
ומרמחיה מתרמיה ע"ר. יש"י: ח אמר אבישי אלדוד הסגר
אלהים היום ית בעלי דבבך
בידך וכען אסגיניה כען בסגינרניתא ואבדרניתא
בארעא ולא תנינה ולא אשני ליה: ט ואמר דוד
לאבישי לא תחבלניה ארום מן אנש די
בשיחיה ודי נקים ותנא מן אלהין מן

כתלה מדים על דיוקא ביתהה וקן קבר מקבר שמשמים: (לו) בנלפא כיון. כמו מ' ומי' כמם מסרכה מהתמם ומרומנו כי מה אחרת מנכל. וקן תרגם בסרוי אלם מן מיד מפלוך כלם מקמון מן מחרון: ואחרי כמם יו נגעגר על המחנה מסרכה מסרכה מלמה (לו) בלמה כיון. מלמעמר מלמ' מן המחנה מסרכה מלמה מלמה מלמ

Cambridge 1950

Among the Semites a man paid a price for his bride, Heb. *mōhar*, who thus was his property and he alone had the right of divorce. There were exceptions. Among the Babylonians sometimes no *mōhar* was paid, and the wife for special reasons could divorce her husband (Johns, *op. cit.* 142 f.); among the later Jews the wife might divorce if the husband was a leper, or on similar grounds (*Mishna*, 'Kethuboth,' vii. 10); and an Arab husband frequently divorced his wife on her own importunity (cp. the case cited in *Ar. Des.* i. 232) or under pressure from her relatives, who returned the *mōhar*. But the payment of the *mōhar* and the husband's sole right to divorce were the general rule. Semitic lawgivers accept the latter as an existing institution and regulate it, usually in the wife's interest. By Hammurabi the divorced concubine has her dowry returned with maintenance for her children (§ 137). A wife may be divorced for barrenness but takes the *mōhar* and her marriage portion, or, if there is no *mōhar*, a sum according to her husband's rank (138—140). An evil wife may be divorced without compensation, or remain a slave in her husband's house while he marries another (141). Disease is not sufficient ground for divorce; the husband may take a second wife but must either maintain the first in his own house or, if she will, send her to her father's with her marriage portion (148 f.). And we have already seen (on xxii. 22) that remarriage was regulated in case of the man's desertion. Among the ancient Arabs divorce was allowed and the divorced couple could re-marry, but this the Koran regulates by forbidding re-marriage till the wife has first married another and been divorced by him—the opposite of D's law but apparently with the same intention of making divorce a more serious and difficult affair than it was popularly conceived to be. Among the Arabs of to-day a woman is lightly passed to another husband, Doughty, *Ar. Des.* i. 237, 465, etc., etc.; Jennings-Bramley, *PEFQ*, 1905, 137, 213 ff.: 'I do not remember having met a man who had not divorced several wives.' He states this facility of divorce as one reason for the absence of intrigues among them, cp. 218. If a wife for good cause run to her relatives, her father returns the *mōhar*, 1907, 25. Arabs E. of the Dead Sea permit a divorced couple to re-marry without requiring the wife to be meantime married and divorced by another man, if a victim is first sacrificed (Jaussen, *Rev. Bib.* 1906, January).

Similarly in Israel. No O.T. oracle or law institutes divorce. But the husband's right of divorce is accepted or permitted—cp. our Lord's teaching, Matt. xix. 8—and is put under regulations of which those in D are in the interest of the wife and either punish the husband for his evil behaviour to her by withdrawing the right to divorce, xxii. 19, 29, or ensure deliberation on the husband's part before he completes the act, by subjecting it to the condition of a good reason and of legal procedure, yet without lessening his responsibility, xxiv. 1 ff. The other codes have nothing similar in temper to this. H forbids a priest to marry a divorcée and allows the divorced daughter of a priest to return to her father's house, Lev. xxi. 7, 14, xxii. 13; P prescribes that the vow of a divorcée shall stand, Num. xxx. 9 (10). The second marriage of a divorcée is nowhere sanctioned, not even in xxiv. 2, where (as the Heb. syntax makes plain) it is merely a fact in the case legislated for. But this shows that the practice was usual just as among the Arabs, and in the earlier history there is an instance of the re-marriage of a divorced couple—David and Michal—after her marriage to another man (1 Sam. xviii. 27, xxv. 44, 2 Sam. iii. 14 ff.)[1]. Steuernagel thinks that, as among the Arabs under the Koran, so in Israel the marriage of a divorced wife to another man and her divorce from him had been regarded as the necessary condition of her re-marriage

[1] No legal divorce is mentioned in this case. And there was none in the case of Hosea (i.—iii.) which on other grounds is of too special a nature to be relevant here.

24 When a man taketh a wife, and marrieth her, then it shall be, if she find no favour in his eyes, because he hath found some unseemly thing in her, that he shall write her a bill of divorcement, and give it in her hand, and send her out of
2 his house. And when she is departed out of his house,
3 she may go and be another man's *wife*. And if the latter husband hate her, and write her a bill of divorcement, and

to her former husband, and that D's law means that *even if* she has meantime been married to another, the former husband must not take her back. But for the existence of such a condition in Israelite practice there is no evidence. We must be satisfied with this—that D's law tends to make divorce a much more serious affair than it was usually conceived to be in Israel, and so to check the too-frequent practice of it by diminishing the possibilities of re-marriage which tempted men to divorce their wives with a light heart. D would forbid that easy passage of a woman between one man and another, which seems to have often happened in Israel, and which meant the degradation or defilement of the woman herself. If such be the motive of the law it is in harmony with D's other measures for the elevation of woman, v. 21, etc.

When a man taketh a wife] xxii. 13.

then it shall be...that he shall write her, etc.] Rather, and it come to pass...that he write her, etc. The apodosis does not commence here but in *v.* 4.

some unseemly thing] As in xxiii. 14 (15), *the nakedness of a thing*, something indecent or repulsive, LXX ἀσχημον πρᾶγμα. The expression is so indefinite that it gave rise to controversy in the Rabbinic schools; that of Shammai understanding by it *unchastity*, that of Hillel any physical blemish or other, even the most trivial, cause of dislike. It cannot be adultery for this was punished by death. The words suggest some immodest exposure or failure in proper womanly reserve.

bill of divorcement] Lit. *of separation*. *Bill*, Heb. *sepher*, used of any missive (e.g. 2 Sam. xi. 14 f.) or legal deed (Jer. xxxii. 11), as well as book, LXX βιβλίον. Something in legal form, and possibly procurable only from some public authority. Yet, notice, there is no mention of elders here as in the procedure in xxii. 13—21. The later Jews called such a document *get*, and the procedure in connection with it is prescribed in the *Mishna*, 'Gittin.'

and give it...her...and send her...] Two further formal steps of personal service of the deed, and the husband's own solemn dismissal. So his responsibility in the matter is not weakened.

2. And she depart...*out of his house*, and go and become *another man's*] Still part of the protasis of the sentence, stating the facts of the case.

3. Still the protasis; delete *if* and *if*.

P. Kyle McCarter II Samuel (Anchor Bible), 1984

origin (e.g., Schmidt 1970:126–31; Veijola 1975:59–60; contrast Mettinger 1976:44), looking ahead to Yahweh's promise to David in II Sam 7:5–17, and comparable, then, to other passages in the story of David's rise that we have taken to be Deuteronomistic expansion (especially I Sam 25:28b–31; cf. below the NOTES at 3:18 and 5:1–2 and the Introduction, pp. 4–8).

9. *May God . . . again.* Hebrew *kōh ya'ăśeh lî hā'ĕlōhîm wĕkōh yōsîp* (see the *Textual Note*), a standard oath formula (I Sam 3:17; etc.), here followed by *kî*, as in I Sam 14:44; 20:13; etc. (cf. Driver and GK² §149d). See *I Samuel*, the NOTES on 3:17 and 14:44.

10. *from Dan to Beersheba.* A conventional way of describing the full extent of the united kingdom of Israel. Dan (Tell el-Qāḍī on the southern slope of the Hermon) and Beersheba (Tell es-Seba', ca. twenty-three miles southwest of Hebron) lay at the traditional northern and southern extremes of the land.

12. *all Israel.* That is, the territories ruled by Ishbaal, as listed in 2:9. See the NOTE there on "Israel in its entirety" and Flanagan 1975:107–8.

13. *You won't see me.* Hebrew *lō'-tir'eh 'et-pānay*, lit. "You will not see my face." Those who were privileged to "see the face" of a king on a regular basis were the members of his inner circle of personal advisers (cf. II Kings 25:19 = Jer 52:25; Esth 1:14). It was a sign of favor and privilege to be granted an interview with a king or other person of high rank, and expressed exclusion from "seeing the face" of the king was, conversely, a form of disgrace (cf. David's treatment of Abishalom in 14:24ff.). See also the following NOTE.

Michal daughter of Saul. The story of David's marriage to Michal was told in I Sam 18:20–27. After David's estrangement from Saul and flight—with Michal's help (I Sam 19:11–17)—from the Israelite court, Saul remarried his daughter "to Palti, the son of Laish, who was from Gallim" (I Sam 25:44). We may suspect with Caird and most other commentators that "the request for the return of Michal was a political move to reinforce the claims of David to the kingship," but our narrator, according to whom any such ambition was alien to David's personality (see the COMMENT), puts forward a different reason. David requires Abiner to arrange the return as proof of his good faith. Only on this condition will he grant the Benjaminite general the privilege of an interview. Compare Gen 43:3,5, where Joseph requires his brothers to bring Benjamin as a sign of their truthfulness. "You won't see me," says Joseph in language identical to that of David in the present passage, "unless your brother is with you."

14–16. It is surprising to find Ishbaal involved in these proceedings, especially in view of the fact that the negotiations between David and Abiner are aimed at his elimination. Accordingly, Noth (1960:184 n. 1) followed earlier critics in challenging the integrity of these verses. The claim that Michal became David's wife during Saul's lifetime was, in Noth's opinion, made only late in the development of the tradition, and the relevant portions of I Samuel 18–19 reflect this later tradition. In the present passage, then, v. 14 would seem to be secondary—an adjustment of the older story, in which Michal became David's wife here for the first time—to the tradition in I Samuel 18–19, and v. 15 would have to be corrected to read "Abiner" instead of "Ishbaal" as the subject of the verb. But Grønbaek (1971:237–38), while sharing Noth's doubt of the historicity of an early marriage between David and Michal, has emphasized an essential element of the passage not taken into account by Noth. The involvement of Ishbaal, son of Saul and brother of Michal, serves the author's apologetic purpose of giving further legitima-

tion to David's union with Michal, which might otherwise seem to have been illicit or arranged. These verses, in other words, contribute directly to what we have taken to be the major purpose of the larger composition. They are best regarded, therefore, as a necessary part of the narrative, not a product of revision of the sort imagined by Noth or, indeed, a scrap of "an alternative account" (Ackroyd). We are told that Ishbaal cooperated in the return of Michal, which might otherwise have been condemned as a consequence of the treachery of a treasonous member of Ishbaal's court but which instead, by virtue of the king's own involvement, had the character of an officially sanctioned act of state.

But if we assume that the story of David and Michal, with all its components, belongs to the oldest version of this story and is likely, therefore, to correspond somehow to historical reality, we are obliged to offer an explanation of the rather strange behavior of the principals in the present episode. On what basis does David make the demand for the return of Michal? Why does Ishbaal cooperate at the cost of giving credibility to David's right to the northern throne? How can our narrator, whose purpose is to present David's behavior in the best possible light, expect his audience to overlook an apparent violation of marriage law (e.g., Deut 24:1–4)? None of this makes sense unless we assume there are special legalities involved to which all parties are acting responsibly. In a recent study (1979) Ben-Barak, on the basis of Mesopotamian materials drawn from a variety of periods, has shown that such legalities existed, at least in Mesopotamia, and may have been applicable in the present case. Biblical prohibitions against remarrying one's former wife after she has become a second man's wife apply specifically to cases where the first husband has divorced the woman willingly (Deut 24:1; cf. Jer 3:1), but no stipulation is made about cases in which the first husband is forcibly removed from his wife. The Mesopotamian laws cited by Ben-Barak apply specifically to cases of the latter kind. If a husband is forced to leave the country and give up his wife, she becomes legally a widow after a certain period of time and may remarry. If, however, the first husband subsequently returns, he may reclaim her and she must return to him. Ben-Barak concludes plausibly that David's claims are made on some such basis as this and that Ishbaal, whatever he might have preferred to do, was not in a strong enough position to flout an established legal practice. Certainly it seems to be the case that David, by citing the "bride-price" he paid for Michal (see the following NOTE), means to state a legal basis for his demand.

14. *whom I betrothed for a hundred Philistine foreskins.* An allusion to the story in I Sam 18:20–27. Saul himself had set this unusual *mōhar* or "bride-price" (on which see *I Samuel*, the NOTE at 18:22b–25) in the hope and expectation that David would lose his life trying to acquire it (v. 25). But Saul's scheme backfired (as usual), and David, with Yahweh's help (cf. v. 28), met the requirement and won a royal bride (v. 27).

15. *Paltiel son of Laish.* Cf. I Sam 25:44, where Michal's second husband is called by a shorter form of his name, "Palti." His home is said there to be Gallim, a Benjaminite town north of Jerusalem (cf. Isa 10:30).

16. *Bahurim.* Cf. the *Textual Note.* The modern site is Râs et-Tmim, just east of Mount Scopus, Jerusalem; see Maps 3 and 7. Ancient Bahurim was a Benjaminite village, the home of Shimei, David's accuser in later life (16:5; 19:17; II Kings 2:8), and Azmaveth, one of David's heroes (cf. 23:31 and the *Textual Note* there on "the

סתמה, והיה פחדו מהנערים ההם אשר ראה למה שחשב שהיו באים להרגו, וכבל היה מצייר בכל אחד מהם בפחד יום אחד ובמפני כן התמיד עשרה ימים בחליו, ועוד דרשו בבדרש שמ״אל (שם) ויהי כעשרת הימים ויגוף ה׳ את נבל, והלא אין מגפה אלא לני ימים? דתניא המת ליום אחד הרי זו מיתה של זקן, לשנים מיתה של בחור לשלושה מיתה של מינקת, אלא תלו לו שבעה ידי אבלו של שמואל, כדי שלא יתערב אבלו של רשע בתוך אבלו של צדיק: (לב) וספר הכתוב שכאשר שמע דוד שמת נבל נתן הודאות לאל ית׳ ואמר, ברוך ה׳ אשר רב את ריב חרפתי ביד נבל ואת עבדו חשך מרעה ואת רעת נבל השיב ה׳ בראשו, דראה בפסוק הזה כפל דברים, כי אשר רב את ריב חרפתי הוא עצמו ואת רעת נבל השיב, יראה שדוד ברוך והודה לאל ית׳ על ב׳ דברים, האחד שרב את ריב חרפתו כשהנעיש עליו את נבל, הב׳ שמשך אותו רעה והוא שמנעו מלהורגו כמו שהיתה בחזנתו, הנ׳ שהעיר נבל לא באה על ביתו ולא על נכסיו הלא על אשתו, כי אם לבד על נבל, וזהו ואת רעת נבל השיב ה׳ בראשו, ר״ל ולא בדבר אחר מכל ביתו, ואמר זה לפי שהיה בכונן לקחת אשתו לאשה, והיה חפץ בנכסיו ובעצומו, וגם לשמעת אביגיל היה חפץ שלא יבטל עינוי נבל אותה ואת כל אשר לה, ולזה נתן שלח דוד דבר באביגיל לקחת אותה לאשה: (מ, מא) וספר שכאשר באו עבדיו לדברו אותה היא השתחוה אפים ארצה, ואבלה בריבים בגגר דוד כארו היתה מדברת נגדו, לחרות שם שרתתיו ושלחנו של אדם כמותו, והיא אמרה הנה אמתך לשפחה לרחון רגלי עבדי אדוני, ר״ל אינני ראויה להיות אשת לאדוני המלך כי אם לשפחה לרחון רגלי עבדיו: (מב) ותבר שהלכה לפניו עם נערותיה ותלך אשה אחרת אחינעם מיזרעאל, והיו שתיהן תמיד דוד אשה:

עכו:

(כד) ושאול נתן את מיכל וגו׳. בענין הזה הרבו חז״ל דעותיהם. מהם אמרו במסכת סנהדרין (פיב דיש ע״ב) שקדושי פלטי בביכל בעכירה היו, ומהם אמרו שקדושי דוד בביכל קדושי טעות היו, כמו שנאמר (סי׳ יז׳ כשב) ושמעו המלך עושר גדול ואותו העושר היה בלתה אצל שאול והמקדש במלות אינה מקודשת, ואעפ״י שהיו ערלות פלשתים קדושין ב״כ, חשב שאול כי היה בעת דוד על העושר שהוא מלוה, ודוד היה דעתו על באתים ערלות שהרי למוהר נתנם ולקדושין, ומהם אמרו (שם סוף ע״ב) כי פלטי לא בא עליה, וכל הדברים אשר היתה עמו חרב היה בינו לבינה שלא יגע בה, ומה שאבר (שמואל ב׳ ג׳ יד) שכאשר הלכה מיכל לדוד הלך פלטי הלוך ובכה אחריה, על המצות הנאת שהלכה מהו היה עושה זה, והדברים האלה כלם הוציקים מאד בדרך הפשט, וכתב רד״ק שנראה בעיניו כי גם נתן דוד למיכל, ושהברחוה שאול לתתו בהוצאה בריה בפיניו וחזור, מפני שלא תשאר בתו עגונה, ושאו

נתנה לפלטי בן ליש לאשה, ולפי שלא נתן הגט דוד ברצונו וגם המעושה בישראל שלא כדין פסול, לכן חזר ללוקחה, וחשב שאול שהיה הגט כשר אחרי שנעשה במצותו, או שדוד קודם שנתן הגט שתה בסתר בפני עדים מאהביו, ראו שאני אנוס במתינת הגט ולכן לא היה בט, ופלטי ומיכל חשבו שהיה הגט כשר, או שהיה הגט מתחלה כהוגן, ועל ידי שלוח שלחו דוד ואח״כ בטלו קודם שיגיע הגט לידה, ומיכל א״כ נבעלה בעצות ולא נאסרה על דוד, כמו שלא תאסר עליו אלו היתה נבעלה באנוס, כי האונס והשגגה שוים באשת איש, וזה דעת רד״ק, ואבנס רלב״ג נסתפק לבד במה שאמר שפלטי לא שכב עם מיכל, ושהיינו־זה ממורסם בשראל ולכן לקחה דוד אח״כ, וכלם בעיני דברי רוח לאפס ותוהו נחשבו לי, כי הכתוב לא אמר שנתן דוד גט לאשתו, ושאול לא הכריחו לזה ולא היה יודע שיבות, וגם דוד לא עשה מודעה ולא שלח שליח, וכל הדברים שכתב רד״ק מלבו לא נזכרו בכתוב, ואם היה מיכל אשת פלטי אע״פ שיהיה בגט מגורשת מדוד יקלה על הדעת שיקחה עוד דוד, ובדברים האלה אין ראוי לכל אדם לחוש לבו לעניין הדין, כי אם גם כן כפי הראוי לכבודו, והנה מיכל לא ילדה לדוד, ויותר ראוי היה שלא יוכרה ולא יעלה את שמה על שפתיו אחרי שנבעלה לפלטי בן ליש, ולא היה דוד חסר נשים שיעשה הנבלה הזאת, ואין לנו שנאמר כדברי רלב״ג שנכסך דוד על המפורסם שלא בעלה פלטי, כי היה זה בלתי נודע, ומי יאמת זה אליו אחרי היותה אשתו והיא שובבת בחיקו? וגם שלל פי התורה אחרי היותה מקודשת לאחר היתה אסורה לבעל הראשון אפילו שלא נבעלה לשני, ולהסיר המבוכות האלה כלם אמרתי אני, שחלילה לשאול שיתן את בתו (בהיותה אשת דוד) לפלטי בן ליש לאשה, ואת ה׳ אלקי השמים היה שאול יראו, ואין יעשה הרעה הגדולה הזאת? אבל האמת הברור הוא, שכאשר ראה שאול שדוד לקח נשים אחרות אביגיל ואחינעם, חשש אולי מיכל בתו תזנה לאחר כי היתה עלמה, וחשש אולי לא תשמור הראוי לכבוד אביה, וכ״ש בראותה את בעלה דוד מגורש מאת פני אביה, ואולי תחשבנה שהוא לא ישוב עוד לביתו, והוא גם הוא לקח לו נשים אחרות, הנה כדי לשומרה וכדי שהיא לא תתעצב יותר מראי אז אולי תברה ותלך לבקש את דוד, וכדי בנוון וקצף לשאול אביה, מפני כל הבחינות האלה נתן שאול את מיכל בתו לפלטי בן ליש לעבדה ולשמרה כאיש לבתו להיותה אתו באמנות. וידמה שהיה פלטי אדם זקן והיה נשוי אשה ובנים, ונתן שאול מיכל בביתו לשמירה וכבוד לא שתנשא לו חלילה, ולזה הלכו עמה בני מידב אחותה אשר ילדה לעדריאל לגדלם להסיר עמהם מתנות לבה, ומעצב אלמנות חיות, כמו שיתבאר בסוף הספר הזה (שמואל ב׳ כ״א ח׳) ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל וגו׳, שהיו עמה ונקראו בניה מזה הטעם, ולכן לא אמר בכאן ושאול נתן את מיכל בתו לאשה לפלטי בן ליש, כי לא נתנה לו לאשה כי אם לשמור

אותה, ולזה אמר לבד נתן את מיכל בתו, וגם כן מורה על זה אמרו ושאול נתן את מיכל בתו אשת דוד, שלהיותה אשת דוד לא היתה יכולה להשא לאחר, ונתנה לפלטי בן ליש שהתיה מקדון ביודו, וכדי לדבר על לבה דברי נחומים ולא תתעצב על בעלה שהלך בדרך מרחוק ולקח לו נשים אחרות, ולזה בא הפסוק הזה בזה המקום אחרי שספר שלקח דוד נשים את אביגיל ואת אחינעם, ולזה חזר דוד אחרייה ובקש מעם אבנר שישיבה אליו, לפי שהיתה עומדת באלמנות חיות בבית פלטי כדי לימסחה על אשר עד הנה התאבלה עליו ואביה שאול עכבה מלכת אליו, ואמנם כה שנזכר אחר זה (שמואל ב׳ ג׳ יד) וילך אתה אישה הלוך ובכה, שקרא את פלטי אישה, היה זה להיותה עמו ולא קראו בעלה כי לא היתה

כו

(א) ויבאו הזפים אל שאול וגו׳. ספר הכתוב שהזפים פעם אחרת באו אל שאול לגלות את אזנו הלא דוד כסתתר בגבעת החכילה, (ב, ג, וכו׳) ושירד שאול לבקשו ובעוד לילה בא דוד אל המקום אשר חנה שם שאול, והיה שאול ואבנר שוכבים ישנים ארצה והעם סביביותיהם. ואמרו במעגל הראון בו המחנה שנעשה כעיגול, למען יראו הבאים עליו מכל הצדדים. או הראון בו המבצר אשר סביב המחנה כדי להשגב בו כמו שפי׳ כבר (דף קי״ד ע״ד): (ה, ו) וספר שבאשר ראה דוד את המקום אשר שכב שם שאול אמר אל אחימלך ואל אבישי (בסרם יגשי אליהם) מי משניכם ירד אתי אל שאול שיסוכב במחנהו, וידמה שאחימלך פחד מזה ולא רצה ללכת עמו או שדוד לא היה חפץ כי אם באחד מהם ולזה אמר מי ירד אתי, ואבישי השיבו בראשונה אנכי ארד עמך, ולכן נשאר אחימלך וכא דוד ואבישי אל המחנה, והיה מנבורותם שעברו בתוך כל המחנה והגיעו אל מקום שאול והיה חניתו מעוכה, ר״ל תקועה בארץ סמוך לראשו. ואבישי חשב שהיה דוד רוצה להרגו. (ח) ואמר לו סגר אלקים היום את אויבך בידך, ובקש מדוד שיתן לו מקום והוא יכנו מכה כ״כ רבה שיכנים התנית בו ובארץ בפעם אחד ולא יצטרך להכותו מכה שנית, (ט) דוד לא רצה ואמר אל תשחיתהו לא במיתה ולא במכה כלל, כי מי ישלח ידו במשיח ה׳ שיוקה כאותו עון? ויראה שאבישי לא נתפיים בזה ולא שת לבו אליו, ולכך הוצרך דוד לדבר פעם שנית על לבו. (י) וזהו ויאמר דוד חי ה׳ כי אם ה׳ יגפנו וגו׳, ר״ל אל תחיש אבישי להרוג את שאול כי בשבעתי חי ה׳ שלא יחיה שנים רבים, כי ה׳ אם שיגפנו בחולי בסרם בוא ומנו במיתה כרתיית. או יומו יבא ומת במיתה טבעיה, או במלחמה ירד ונספה במיתה בקריה.ו, ובאחת מהם לא ימלט מהמות מהרה, והנה שבע דוד חי ה׳ על זה לפי שידע שמשחו ה׳ למלך ושקרע ה׳ ממלכות שאול מעליו, ולכן אי אפשר שיארך קצו. או אולי הודיעו זה כלו שמואל בנויות ברמה בשהלך אליו שם. ואחש״ל בכורדש

נשואה כמו, ועל דרך זה אמר הנביא בשם האל ית׳ (הושע ב׳ יח) הקראי לי אישי ולא תקראי לי עוד בעלי, כי שם איש אבר על השיכרל הבעלות, ושם הבעל יורה הבעילה או יורה עבודת הבעל, הנא האיתי גיב בטסכת יומא (פיד משנה א׳) שדרי אוריחים בתיב לתן גדול אישי כהן גדול, להורות על הבעילה והתחתנה, ועל זה הדרך אמר בפלטי אישה, ותוציל להמשכם אחרי משמעות אישה אמרו שמקדשה הוא, ועמה הענין ואמתתו לא יוכלהו כי אם כפי מה שאמרתי, והנה פלטי היה אוהב ב״ב למיכל כאשר היתה כאמנה אתו, והתחלבת אהבתו אותה כאם לבתו הלך אחריה הוקר ובכה, הנה התבאר כזה שלא נתקדשה מיכל לפלטי ולא נשאה לו ולא נבעלה אליו ולכן הזר דוד אחרייה, ונזרקה עם זה השאה הרבעיה:

44 וְשָׁאוּל נָתַן אֶת מִיכַל בִּתּוֹ אֵשֶׁת דָּוִד לְפַלְטִי בֶן לַיִשׁ אֲשֶׁר מִגַּלִּים.

כו 1 וַיָּבֹאוּ הַזִּפִים אֶל שָׁאוּל הַגִּבְעָתָה לֵאמֹר הֲלוֹא דָוִד מִסְתַּתֵּר בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן.

2 וַיָּקָם שָׁאוּל וַיֵּרֶד אֶל מִדְבַּר זִיף וְאִתּוֹ שְׁלֹשֶׁת אֲלָפִים אִישׁ בָּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל לְבַקֵּשׁ אֶת דָּוִד בְּמִדְבַּר זִיף.

3 וַיַּחַן שָׁאוּל בְּגִבְעַת הַחֲכִילָה אֲשֶׁר עַל פְּנֵי הַיְשִׁימֹן עַל הַדֶּרֶךְ וְדָוִד יֹשֵׁב בַּמִּדְבָּר וַיַּרְא כִּי בָא שָׁאוּל אַחֲרָיו בַּמִּדְבָּרָה.

4 וַיִּשְׁלַח דָּוִד מְרַגְּלִים וַיֵּדַע כִּי בָא שָׁאוּל אֶל נָכוֹן.

5 וַיָּקָם דָּוִד וַיָּבֹא אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר חָנָה שָׁם שָׁאוּל

ולכן היא נזכרת לפניה (כז 3, ל 5), והיא גם ילדה לו את בכורו (ש״ב ג 2). מיזרעאל עיר בקרבת מעון וכרמל (יהו׳ יה 56). — גם גם זו וגם זו, כלומר שתיהן יחדיו (דב׳ כב 22, כג 19, ועוד).

[44] נתן עבר מוקדם לפני הפעלים הקודמים. ולכן נשא דויד נשים אחרות. פלטי במ׳ יג 9, קצור מן סלטיאל (ש״ב ג 15, במ׳ לד 26), ופלטי ומנוסי היא אל. ונמצא גם באגרות יב (קאולי, עמ׳ 306): השוה השמות סלטיהו אליפלט. — ליש אריה, והשוה שם העיר ליש (שו׳ יח 7), לישה (יש׳ י 30). — מגלים כנראה בת גלים, עיר מצפון לירושלים שנזכרה ביחד עם לישה (יש׳ שם). וקרובה לבחורים (ש״ב ג 16). רז״ל (ב׳ סנהד׳ יט 2) התקשו במעשה שאול שהשיא אשת איש לפלטי, וע׳ ברד״ק שהתיגע מאד לישב את הקושיא. אבל נראה שבימים אלו לא היו מדקדקים הרבה באסורים אלו, וכשכרת דויד מביתו שבה מיכל אל בית אביה ונחשבה כגרושה מבעלה, וע׳ גם ש״ב ג 16.

שאול נופל ביד דויד, כו

כבר בררנו בפתיחה לפרק כד שספור זה הוא משנה לפרק כד וקדום ממנה, ולכן יש ליחס פרק זה למקור הראשון של תולדות דויד.

1—4, דויד ושאול במדבר זיף

[1] כג 19 14. ונאמר כאן „ויבאו״, ולא: וישובו, כאילו זוהי הפעם הראשונה שבאו אל שאול בענין דויד. — מסתתר בע׳ מוסיף: עמנו, כמו כג 19.

[3] וירא כג 15.

[4] וידע מדברי המרגלים. — אל נכון כג 23, אך על בואו של שאול ידע כבר בפסוק הקודם, והמרגלים בודאי הלכו למצא את מקום חניתו של שאול, וכן משמע מהפסוק הבא, ולכן היה צריך להיות כאן שם איזה מקום, ובאמת נמצא בע׳ נ״ב וב״א: מקעילה, ובע׳ נ״ל: אל צקלג, גרסות אלו הן בודאי טעות. אבל אי אפשר לנו לקבוע את המקום שבגרסה המקורית. ויש מציעים: חכילה, או: נכה׳, כמולה.

5—12, דויד ואבישי במחנה שאול

[5] ויקם עם אנשיו. — ויראה מרחוק, בע׳ נשמט „חנה... אשר״ על ידי

תהלים (מזכור ל״ח) ותכתיבומו (פר׳ בהעלותך), לצה נכר ב פעמים ה׳: לומר לו כי חד ה׳ שלא תתהלחנו ואם הנהוג אותו חד ה׳ שאני אחרדנו אותו, ובמה שאמר: ובמה אשמר אז יובא דרשו חז״ל (יבמות מ״ד דף מ״ט עיב) אם יש לאדם שנים קצובות ואם אפשר עליהם הוספה, והוד דעת רבי עקיבא (שבועות כ״ג ב״ח) אין מספר ימיך אמלא, אלו שני דורות, וכה מעלימין אותן לא זכה פותרין לו בחבו, ואם כן ידרש הכתוב שאמר את מספר ימיך אמלא, (לפי דעת ר׳ עקיבא) שיש לאדם ספר שנים קצובות כפי מנוי ובמות לחות השרשי, והשכרכה היה בהמלכתם והקדמה בברוע בהם, ושני דורות הם השנים שאמר משה בתפלתו (תהלים צ׳ י) ימי שנותינו בהם שבעים שנה ואם בגבורות שבונים שנה, ר״ל השנים אשר הם אפשריים לאדם כפי כל דור ודור כי הטבע והתכנה הנהיג מחילפת כפי הדורות, והחכמים אומרים וכה מוסיפין עליהם לא, וכה מוחפין לו מהם, ופירשו את מספר ימיך אמלא, שהוא כמו אוסיף, שעל מספר ימיו יוסיף רעשה מלוי רב, אמרו לו לרבי עקיבא הרי הוא אומר והוספתי על ימיך חמש עשרה שנה? אמר להם משלו הוסיפו לי, ולכי שדוד אמר לאבישי אל תשחיתהו כי מי שלח ידו במשיח ה׳ ונקה, ויתחשב אבישי לאחור לאדם לשמוח יד במשיח ה׳ אם לא יהיה הסכה גם בן משיח ה׳, כי אד אינו מתנגות אם משיח ה׳ א׳ ישלח ידו במשיח ה׳ אחר, (יא) לכן אמר דוד עוד חלילה לי מיי מעשות ידי במשיח ה׳, ר״ל אני עם היותי משיח אלקי יעבר חלילה לי משלות ידי בשאול, כל שכן שיהיה בלתי ראוי רק אבישי, ולכן קח את חניתו ואת צפחת המים אשר היו מראשתיו וגלכה לנו, וידמה שאם לא ראה באברנו אם היה שלא אהרבנו למה אקח החנית והמים בישם שנמה כלו, (יב) והוצרך דוד אז ללכת הוא בעצמו לקחת החנית והצפחה, או אולי נהרהר דוד בזה שעיה לאבישי שיעשה שמא לא יבטוח ביצרו ויהרוג את שאול, ולכן הלך דוד ללקחו בעצמו, וזכר הכתוב שהיה שלא היה אדם ער בכל אותו מחנה לראותם בקהתם החנית.